

DOI <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2021-2-24>

РОЗКРИТТЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ У РАМКАХ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

Віктор Щербак,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-3655-8087

viktor.scherbak75@ukr.net

Анотація. У статті розглядаються управлінські інструменти підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіонів: стимулювання міжрегіональної співпраці, збільшення динаміки економічних інтеракцій у рамках реалізації спільних проєктів модернізації інфраструктури, розв'язання важливих проблем територіальних громад. Проаналізовано специфіку використання транскордонної міжрегіональної співпраці в умовах впливу міжнародних організацій, розбудову суб'єктної ролі регіонів, покращення умов взаємодії з іноземними партнерами. Представлено значення інноваційного компоненту регіонального розвитку та міжнародної регіональної економічної співпраці на стадіях ухвалення основних рішень регіонального публічного врядування. Акцентовано увагу на розкритті інноваційного потенціалу регіону в рамках обрання моделі, спрямованої на ефективне врядування, досягнення цілей на проміжному та фінальному етапах реалізації програм регіонального розвитку. Наголошено на інституційних формах залучення місцевих громад прикордонних регіонів для вирішення спільних завдань економічного зростання, зняття штучних бар'єрів, забезпечення руху послуг та капіталу. На основі проведеного аналізу обґрунтовано параметри підвищення ініціативності відповідних регіонів, їхньої здатності формулювати прозорі та дієві правила, плани і програми розвитку на тривалий період.

Ключові слова: регіональний розвиток, міжрегіональна економічна співпраця, транскордонна співпраця, публічне врядування, інноваційний потенціал.

DISCLOSURE OF INNOVATIVE POTENTIAL OF REGIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF INTERREGIONAL COOPERATION AT THE NATIONAL AND INTERNATIONAL LEVELS

Viktor Shcherbak,

Candidate of Political Science,

Associate Professor at the Department of International Relations

Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-3655-8087

viktor.scherbak75@ukr.net

Abstract. The article considers management tools to increase the efficiency of socio-economic development of regions: stimulating interregional cooperation, increasing the dynamics of economic interactions in the implementation of joint projects, modernization of infrastructure, solving important problems of local communities. The specifics of the use of cross-border interregional cooperation, under the influence of international organizations, the development of the subjective role of the regions, improving the conditions of interaction with foreign partners are analyzed. The importance of the innovative component of regional development and international regional economic cooperation at the stages of making major decisions of regional public governance is presented. Emphasis is placed on the study of the innovation potential of the region in the framework of choosing a model aimed at effective governance, achieving goals at the intermediate and final stages of implementation of regional development programs. Emphasis is placed on institutional forms of involving

local communities in border regions in order to solve common problems of economic growth, remove artificial barriers, ensure the movement of services and capital. On the base of analysis, the parameters of increasing the initiative of the respective regions, their ability to formulate transparent and effective rules, plans and development programs for the long term are substantiated.

Key words: regional development, interregional economic cooperation, cross-border cooperation, public governance, innovation potential.

Вступ. Науки державного управління в сучасний період роблять акцент на інноваційних підходах щодо вирішення завдань забезпечення сталого розвитку регіонів. Регіон як базова адміністративно-територіальна одиниця в сучасних умовах виступає однією із провідних передумов досягнення запланованих економічних показників та досягнення рівня соціального добробуту населення. Інструментами підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіонів є стимулювання міжрегіональної співпраці, збільшення динаміки економічних інтеракцій у рамках реалізації спільних проєктів, модернізації інфраструктури, розв'язання важливих проблем територіальних громад

В умовах сучасної України наявна проблема нерівномірності регіонального розвитку, яку необхідно розв'язувати на основі нових ідей і технологій управлінням. Інноваційний розвиток передбачає не лише технологічну модернізацію регіональної економіки та залучення науково-технічних розробок. Важливими елементами управління регіональним розвитком є експертиза інноваційних можливостей регіону, аналіз кадрового складу управління територіями, взаємодія різних компонентів регіональної еліти, репрезентація повної картини інтересів підприємців і громадськості. Це вимагає нестандартності мислення та нових креативних ідей.

Глобальна трансрегіональна співпраця також вимагає інвентаризації можливостей інноваційного розвитку регіонів і використання «проривних» ідей у менеджменті. Основним напрямом є якнайповніше використання транскордонної міжрегіональної співпраці, наявність системи міжнародних організацій та розбудова суб'єктної ролі регіонів, покращення умов взаємодії з іноземними партнерами. Отже, проблемою статті є встановлення оптимальних інструментів стимулювання міжрегіональної економічної співпраці в контексті інноваційного розвитку.

Аналіз публікацій. Пришвидшення темпів регіонального розвитку привертає увагу як українських, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, О. Благодарний, І. Коршикова, Є. Плужникова розглядають і оцінюють міжрегіональні відмінності в економічному розвитку (Blahodarnyi et al., 2013), Т. Бутенко аналізує рівень міжрегіональної економічної інтеграції в Україні (Butenko, 2013), Н. Гаст-Бардон вивчає регіональний розвиток у контексті інноваційного процесу (Gust-Bardon, 2012), Ф. Сьодербаум, Х. Рін'єр, М. Шульц підготували підсумковий звіт про міжрегіональне співробітництво країн Європейського Союзу (Söderbaum et al., 2011). Проте потребують окремого розгляду сучасні підходи до об'єднання інноваційного потенціалу різних регіонів з урахуванням пріоритетів функціонування основних інституційних рівнів публічного врядування.

Метою статті є встановлення специфіки менеджменту міжрегіональної економічної співпраці на основі інноваційного потенціалу територій. Завданням статті є ідентифікація основних менеджерських підходів на сучасному етапі та пошук їх оптимальної конфігурації в умовах викликів глобального розвитку.

Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання: системний підхід, діалектичний метод, аналіз документів.

Основна частина. Міжрегіональний розвиток нині пов'язаний із глобальними тенденціями міжнародної інтеграції. Організація застосування інноваційного потенціалу кожного

регіону вимагає уваги до інституалізації інтеграційних об'єднань. Зазначені об'єднання стандартизують міжрегіональні економічні взаємини та висувають низку вимог до публічного менеджменту конкретних регіонів. С. Шергін аналізує економічну інтеграцію в рамках АСЕМ і слушно відзначає, що «діяльність інтеграційних об'єднань за умов глобалізації є відносно новим явищем у міжнародних відносинах. Інтеграційний процес, пов'язаний із тенденціями регіоналізації глобального простору, спричинив посилення міжрегіональних зв'язків, зокрема на основі взаємодії регіональних угруповань» (Sherhin, 2013: 32).

Інноваційна складова частина економічного розвитку вимагає активізації діяльності економічних суб'єктів із залучення передових технологій і організаційного досвіду. Водночас менеджмент регіонального розвитку з боку публічного врядування має забезпечити відповідні умови для розгортання інноваційного процесу в багатьох секторах економіки. Усе це вимагає синхронізації в міжрегіональній економічній співпраці. В. Єсіна слушно зауважує, що «під час розроблення стратегії розвитку регіонів інноваційний потенціал слід розглядати як інтеграційно впливовий, стимулюючий фактор, що забезпечує ефект синергії групи регіонів. З погляду конкуренції регіонів один з одним важливо використовувати свій потенціал, розвивати переваги даного регіону перед іншими. З погляду внеску у стратегію національного розвитку важливіше орієнтуватися на потенціал міжрегіональних взаємодій» (Iesina, 2013).

Пряма економічна взаємодія між регіонами в сучасному світі є досить поширеною тенденцією. Однак варто брати до уваги, що рівень співпраці залежить від стану інфраструктури, належного кадрового забезпечення, специфіки системи планування тощо. Тому інноваційний компонент регіонального розвитку та міжнародної регіональної економічної співпраці має бути закладений на стадії ухвалення основних рішень. Як стверджує В. Єсіна, «розвиток міжрегіональних взаємодій більшою мірою належить до компетенції практичної діяльності самих регіонів. Прямий зв'язок регіонів один з одним за умови орієнтації на законодавчі положення й основи державної політики, на наш погляд, може забезпечити більш корисні результати в реальному часі виконання завдань і зобов'язань, що несуть взаємовигоду регіонам-учасникам» (Iesina, 2013).

Питання щодо оптимізації ухвалення рішень щодо стратегічного розвитку регіонів загострюється внаслідок зростання глобальної конкуренції. У зв'язку із цим на регіональному рівні сучасної України необхідним є формування аналітичних та науково-дослідних інституцій, здатних здійснювати моніторинг інноваційного процесу, надавати інформаційне забезпечення для суб'єктів економічної діяльності (How does interregional, 2019). Регіон має стати самодостатнім суб'єктом упровадження інноваційних реформ. Згідно з В. Єсіною, «розробки стратегій розвитку на регіональному рівні та врахування зростання ролі міжрегіональних взаємодій в активації інноваційного процесу в Україні концентрують увагу на трьох складниках регіональної політики, а саме: оцінці інноваційного потенціалу, проєктуванні стратегічних програм і реформуванні механізмів їх реалізації» (Iesina, 2013).

Поява нових організаційних форм щодо стимулювання інноваційного економічного розвитку регіонів визначає новий рівень відповідальності для центрів ухвалення рішень. Розкриття значення інноваційного потенціалу регіону передбачає сукупність дій, зокрема щодо обрання моделі, спрямованої на ефективне врядування, досягнення цілей на проміжному та фінальному етапах реалізації програм регіонального розвитку. Ю. Леонт'єва та Н. Влащенко визначають принципи контури туристських кластерів, до яких відносять «єдину систему стратегічного управління, налагодженість виробничих зв'язків і стабільність грошових потоків, корпоративну відповідальність і гнучкий механізм управління прибутком та інвестиціями. Як нова організаційна структура туристський кластер формує свою нормативно-правову базу внутрішніх відносин (ціни, об'єкти постачань, квоти тощо), налагоджує управлінський облік, створює резервні фонди, тобто освоює мобільну й оперативну технологію ефективної діяльності кластера» (Leontieva, Vlashchenko, 2012: 178).

Можливості оптимізації процесів публічного врядування на рівні регіону передбачають реалізацію конкретного плану дій та застосування новітніх підходів для реалізації цілей соціально-економічного розвитку. Це передбачає й аналіз наявної економічної структури, основних економічних гравців та чинників зовнішнього впливу. Загалом успіх програм регіонального соціально-економічного розвитку залежить від відповідності світовим тенденціям та спроможності нестандартно мислити. Особливо наочно це видно на прикладі туристичної галузі. Ю. Леонт'єва та Н. Влащенко вважають, що «для забезпечення формування сприятливих умов розвитку туристських кластерів необхідним на державному рівні є здійснення в державі комплексу заходів, зокрема: розроблення і вдосконалення законодавчої бази організації туристських кластерів в Україні; проведення інформаційної кампанії серед потенційних учасників і зацікавлених осіб із роз'яснення конкурентних переваг кластерів; державна підтримка процесів кооперування, приєднання й інтеграції серед туристських підприємств; підвищення ефективності системи навчання і підготовки спеціалістів зі створення і впровадження кластерної моделі у сфері туризму; створення промислових парків і технопарків як інфраструктури для розвитку кластерів, заохочення використання технологічних інновацій у роботі підприємств туристського бізнесу; реалізація заходів податкового регулювання для учасників кластерів» (Leontieva, Vlashchenko, 2012: 179).

Можливість інноваційного розвитку регіонів на основі належного врядування наочно демонструється на прикладі трансрегіонального співробітництва. Залучення місцевих громад прикордонних регіонів для вирішення спільних завдань економічного зростання, зняття штучних бар'єрів, забезпечення руху послуг та капіталу дають можливість реалізувати масштабні програми стратегічного характеру. Досвід регіональної співпраці сучасної України є основою для нормативно-правового вдосконалення регіонального розвитку. На думку Л. Левашової та Н. Савіної, «Україна включилася у процес створення єврорегіонів на початку 1993 р. На цей момент на державному кордоні України створено шість єврорегіонів. Водночас прикордонні адміністративно-територіальні одиниці Польщі входять до сімнадцяти єврорегіонів. В українсько-польському прикордонні діють два єврорегіони – «Карпатський» та «Буг»» (Levashova, 2010: 74).

Регулювання транскордонної міжрегіональної співпраці здійснюється на основі колегіальних органів, які мають високий рівень представництва й повноваження на основі наявних інститутів публічного врядування. Такий підхід, з одного боку, забезпечує оперативність розв'язання проблем, а з іншого – надає можливість міжсекторальної співпраці, оминати центральний рівень та ухвалювати рішення на місці в рамках наявних повноважень. Згідно з Л. Левашовою та Н. Савіною, «для вирішення ключових питань міжрегіонального співробітництва на міжурядовому рівні створено інституційний механізм – українсько-польську Міжурядову координаційну раду з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС). Цей орган, очолений заступником Міністра закордонних справ України та заступником державного секретаря МВСіА РП, ухвалює рішення із ключових питань міжрегіонального співробітництва, визначає загальні напрями і головні принципи його розвитку, надає компетентним органам України і Польщі відповідні пропозиції, розроблює спільні програми діяльності, спрямовані на розвиток міжрегіональної співпраці, та загалом координує міжрегіональне співробітництво на рівні областей України та воєводств Республіки Польща» (Levashova, 2010: 74).

На прикладі українсько-польської співпраці можна побачити, що досягнення цілей взаємодій у транскордонному міжрегіональному розвитку ґрунтується на основі задоволення потреб конкретних територій. Прагматичний та горизонтальний підхід у міжрегіональній співпраці забезпечується на основі спілкування адміністративних органів та колегіальних асамблей (не лише виконавчих, але і представницьких інститутів публічної влади) суміжних територій. Це забезпечує прозорість та результативність міжрегіональної економічної взаємодії. Як

уважають Л. Левашова та Н. Савіна, «у контексті розвитку міжрегіонального співробітництва надзвичайно важливим заходом залишається Конференція голів обласних державних адміністрацій, обласних рад України та воєвод і маршалків воєводств Республіки Польща, яка відбувається в рамках Економічного форуму «Україна – Польща» під патронатом та за участі президентів України та Польщі» (Levashova, 2010: 77).

Як бачимо, центральний рівень міжрегіональної співпраці забезпечує стратегічні обговорення та консультації, укладання рамкових угод та визначення міжурядової і міждержавної підтримки для трансрегіональної економічної співпраці. Розроблення способів оптимізації міжрегіональної взаємодії в Україні вимагає швидкого засвоєння та поширення досвіду транскордонної співпраці на решту регіонів, оскільки міжрегіональні зв'язки в умовах економічної кризи дещо слабшають. В. Лучик обґрунтовано стверджує, що «за всіма показниками диференціація регіонів, які перебувають у різних групах ранжування, лише поглиблюється» (Luchyk, 2013: 68).

Можливості прогнозування міжрегіональної економічної співпраці в Україні на основі активації інноваційного потенціалу позначаються на рівні конкретних показників регіонів та статистичних даних. Однак важливим показником варто вважати наявність інформаційно-аналітичного забезпечення проєктів міжрегіональної економічної співпраці. Вони гарантують швидкий обмін досвідом і оперативну комунікацію між ланками публічного врядування регіонального та місцевого рівнів.

Висновки

Отже, зарубіжний досвід міжнародної інтеграції забезпечує сучасний менеджмент міжрегіонального розвитку низкою прикладів успішної взаємодії, яка набуває характеру постійної багатосторонньої співпраці зі стратегічними цілями. Приклади країн Європейського Союзу та країн Південно-Східної Азії дають змогу стверджувати, що за умови створення єдиної ціннісної спільноти міжрегіональна співпраця набуває додаткового імпульсу завдяки усуненню відомчих бар'єрів на національному рівні.

Інноваційний розвиток регіонів передбачає увагу до технологічних ресурсів та економічної матриці регіонів, а також пошуку споріднених за профілем територій, спільного вирішення проблем економічного зростання. Водночас істотною проблемою є різний рівень інноваційного потенціалу, який необхідно стимулювати для того, щоб вивести регіони на новий рівень у короткі терміни. Метою зусиль регіонального публічного врядування в Україні має бути забезпечення синергетичного ефекту від економічної взаємодії регіонів. Для цього необхідне розуміння потреб не лише власного регіону, але й відповідної трансрегіональної групи. Здатність правильно розуміти тенденції міжрегіональної співпраці є ключовою навичкою для ефективного менеджменту міжрегіональної економічної співпраці. У забезпеченні менеджменту інноваційного розвитку кількох подібних регіонів або регіонів-сусідів (регіонів-партнерів) у сфері транскордонної співпраці.

Поряд із підтримкою міжрегіональної співпраці на загальнодержавному рівні важливою ознакою ефективності менеджменту інноваційного регіонального розвитку є ініціативність відповідних регіонів, їхня здатність сформулювати прозорі та дієві правила, плани і програми розвитку на тривалий період.

Як демонструє досвід українсько-польської транскордонної співпраці між регіонами, які мають прикордонне географічне розташування, територіальні громади й управлінські інститути прямо зацікавлені в обміні досвідом та нарощуванні економічної співпраці. У зв'язку із цим необхідне поширення досвіду прикордонних регіонів на всі регіони України.

Засадничою практикою стимулювання міжрегіональної економічної співпраці необхідно вважати інвентаризацією показників інноваційного розвитку та їхню уніфікацію. Узгоджувальна та координаційна робота в рамках менеджменту регіонального розвитку вимагає масштабних

інституційних інновацій. Ідеться про посилення ланки агентств регіонального розвитку та їхнього інформаційно-аналітичного забезпечення. Перспективою подальшого розвитку теми, порушеної у статті, є аналіз функції інститутів публічного врядування в рамках стимулювання розвитку економічних субрегіонів та окремих громад.

References:

1. Blahodarnyi O., Korshykova I., Pluzhnykova Ye. (2013). Mizhrehionalni vidminnosti v ekonomichnomu rozvytku i yikh otsinka [Interregional differences in economic development and their assessment]. *Ekonomika ta pravo*, № 2. Pp. 118–125.
2. Butenko T. (2013). Otsinka mizhrehionalnoi ekonomichnoi intehratsii v Ukraini [Assessment of interregional economic integration in Ukraine]. *Ekonomika ta pravo*. № 2. Pp. 126–131.
3. Gust-Bardon N. I. Regional Development in the Context of an Innovation Process. URL: <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/60502/1/721228771.pdf> (accessed: 29 december 2020).
4. How does interregional cooperation benefit the regions? (2019). URL: <https://www.interreurope.eu/news-and-events/news/6275/howdoesinterregional-cooperation-benefit-the-regions/> (accessed: 29 december 2020).
5. Iesina V. (2013). Rozvytok innovatsiinoho potentsialu rehionu z vykorystanniam mekhanizmu upravlinnia mizhrehionalnyimi vzaiemodiiamy [Development of innovation potential of the region using the mechanism of management of interregional interactions] *Ekonomichni nauky*, Ser. : Oblik i finansy. Vol. 10, № 1. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10(1)_28).
6. Levashova L. (2010). Mizhrehionalna spivpratsia yak element rozvytku polsko-ukrainskoho ekonomichnoho spivrobitnytstva [Inerregional cooperation as an element of development of Polish – Ukrainian economic cooperation] *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiologhiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment*. Vol. 3. Pp. 72–89.
7. Leontieva Yu., Vlashcenko N. (2012). Prykladni aspekty mizhrehionalnoi klasteryzatsii v turyzmi [Applied aspects of interregional clustering in tourism]. *Biznes Inform*. № 9. Pp. 177–183.
8. Luchyk V. (2013). Prohnozuvannia rehionalnoho rozvytku na osnovi optymizatsiinoi mizhrehionalnoi mizhhaluzevoi modeli [Forecasting regional development based on optimization of interregional intersectoral model]. *Visnyk KhNAU*. Seriiia : Ekonomichni nauky. № 5. Pp. 67–73.
9. Sherhin S. (2013) ASEM – diiucha model mizhrehionalnoi spivpratsi [ASEM is an existing model of interregional cooperation] *Zovnishni spravy*. № 3. Pp. 32–36.
10. Söderbaum F. Rignér H. Schulz M. (2011). Final Report on Interregional Cooperation URL: <https://cris.unu.edu/sites/cris.unu.edu/files/Del%203.4%20Final%20Report%20on%20Interregional%20Cooperation.pdf> (accessed: 29 december 2020).
11. United Nations Development Programme. Governance. URL: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/2030-agenda-for-sustainable-development/peace/governance.html> (accessed: 29 december 2020).